

Cestou výtvarného umění ke společenským a technickým vědním oborům

Zuzana Ištvanová

Abstrakt: Záměrem disertační práce *Cestou výtvarného umění ke společenským a technickým vědním oborům* je především socializace výtvarného umění. Důležitou součástí projektu je zkoumání existence či možností zavádění tzv. doplňujících aktivizujících mezioborových galerijních programů, jejichž cílem je oslovení případných zájemců o výtvarné umění přes jejich vlastní studijní obor či profesní zaměření. Výzkum zohledňuje společenské a technické vědní obory, u kterých existují návaznosti na projekty současného výtvarného umění. Práce čerpá z výsledků orientačního dotazníkového průzkumu situace v oblasti vnímání a rozumění výtvarnému umění, provedeného v roce 2005 u studentů na vybraných fakultách vysokých škol v Brně, a dále z dotazníkového průzkumu provedeného u návštěvníků vybraných galerií v České republice v letech 2006–2007.

Klíčová slova: aktivizace, galerie, kategorizace, mezioborové, návštěvnost, srovnávání, společenské vědy, technické vědy

Abstract: The aim of the dissertation thesis called *The way of visual art to social and technical branches of science* is to explore the topic of relations between social and technical sciences and visual art. It also examines the existence or the possibilities of implementation of so-called interdisciplinary gallery programmes which aim to address potential art lovers through their own academic or professional interest. Social and technical branches which are associated with the projects of contemporary visual art are involved. The dissertation thesis is based on two investigations using a method of questionnaire: an investigation focused on preception and understanding of visual art conducted in 2005 among students of selected faculties in Brno and an investigation conducted among visitors of selected regional galleries in the Czech Republic in 2006–2007.

Key words: activation, gallery, categorisation, interdisciplinary, number of visitors, comparison, social and technical branches of science

Úvod

Cestou výtvarného umění ke společenským a technickým vědním oborům je název vznikající disertační práce, kterou připravuji na katedře výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. Výzkumným programem této katedry je socializace umění. V návaznosti na něj jsem se rozhodla hlouběji probádat oblast laického pohledu na výtvarné umění, pokusit se o objevení příčin nízkého zájmu veřejnosti o něj (sociologické statistiky hovoří o 3 % populace) a navrhnout opatření, která by vedla ke zlepšení současného stavu.

Motivaci věnovat se ve své práci tomuto tématu jsem získala při realizování diplomové práce – nástěnných maleb včel (s názvem „Definice ctností“), které jsem malovala ve veřejných prostorách budovy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, na Poříčí 31. Součástí teoretické části diplomové práce byl záznam dialogů vedených při mém malování s kolemdoucími vysokoškolskými studenty a odborníky. Vyšly tak najevo výrazné nedostatky v jejich znalostech, přehledu a způsobu chápání současného vizuálního umění.

Teoretická východiska

Projekt *Cestou výtvarného umění ke společenským a technickým vědním oborům* lze zařadit do oblasti galerijní pedagogiky. V rámci této specializace se zaměřuje na zkoumání podmínek výtvarné akulturace u představitelů různých studijních oborů a profesních skupin. V tomto smyslu má projekt charakter sociologického výzkumu s kulturologickým a pedagogickým zaměřením.

Snahu o přiblížení současného umění veřejnosti přímo v prostorách galerií či muzeí umění má česká výtvarná pedagogika (po vzoru zahraničních institucí) intenzivně od 90. let 20. století. Oblast galerijní pedagogiky je jedním ze základních směrů současné teorie výtvarné výchovy. O její vývoj se výrazně zasadil doc. PaedDr. Radek Horáček, Ph.D., který tento směr dlouhodobě šíří a dále rozvíjí právě na katedře výtvarné výchovy Pedagogické fakulty MU v Brně. Téměř ve všech větších galeriích v České republice již v současné době existují lektorská centra specializovaná na zprostředkování výstav veřejnosti. Činnost a rozsah kompetencí jejich lektorů (animátorů) zahrnuje širokou škálu – od komentovaných prohlídek až po náročné praktické výtvarné či interdisciplinární projekty navazující na jednotlivé vý-

stavy. Většina animačních aktivit je zaměřená na děti a mládež. Pro dospělé jsou určeny především teoretické semináře, přednášky, konference, besedy, případně zájezdy či exkurze do jiných galerií apod. Méně často jsou pro dospělé určeny praktické dílny, kurzy či sympózia.

A právě galerijní aktivizující projekty zaměřené na dospělou veřejnost (laickou ve směru k výtvarnému umění) se staly cílem mého zájmu. V návaznosti na výzkumný záměr mé disertační práce jsem se rozhodla hlouběji prozkoumat tzv. „mezioborové aktivizující galerijní programy“, které zmiňuje Horáček (1999).

V souvislosti s postmoderními přístupy v umění, které připouštějí téměř vše ve smyslu prolínání jednotlivých oborů výtvarného umění mezi sebou, prostupnost vizuálního umění s jinými uměleckými obory (např. hudbou, divadlem, tancem), a dokonce také s obory neuměleckými, došlo k rozšíření a mimořádnému obohacení vyjadřovacích prostředků vizuálního jazyka. Tyto změny s sebou ovšem přinášejí nejasnosti a potřebu aktualizace oblasti kódování, komunikace a taktéž interpretace vizuálního umění. Jedním z podstatných bodů je jazykový – termínový – nesoulad, který je patrný dokonce mezi odborníky, ale především u laické veřejnosti, pro kterou je současné umění značně nečitelné.

Na popud těchto skutečností jsem se ve své práci rozhodla prozkoumat moment laického pohledu na výtvarné umění, způsob rozumění a podobu terminologie uplatňované pro oblast vizuálního umění.

Studie tedy teoreticky vychází z postanalytické filozofie, teoretické sémantiky a současného pojetí strukturalismu. (Otázka „rozumění umění“, která z těchto teoretických východisek vyplynula, je obecně zasazena do problematiky vztahů mezi výrazovou strukturou a strukturou významů utvářených komunikací.)

Formulování cílů a výzkumných hypotéz

V kontextu oboru výtvarná výchova směřují výzkumné cíle a výzkumný problém projektu disertační práce k principiálnímu úkolu oboru – zabezpečovat potřebnou míru uplatnění kulturních přínosů výtvarného umění ve společenském vědomí. Apriorní předpoklad potřebnosti „rozumět výtvarnému umění“, se kterým projekt operuje, spočívá především v potřebě zvyšování kvality životního stylu a s tím související potřebě zajistit v populaci vyšší kvalitu komunikace o vizuální oblasti kultury.

Jako cílovou skupinu svého výzkumu jsem zvolila osoby vysokoškolsky

vzdělané, u kterých se v rámci předpokládaného všeobecného kulturního rozhledu alespoň částečný přehled v oblasti výtvarného umění předpokládá.

Orientovala jsem se na takové profesní obory, jejichž součástí není vzdělávání v oblasti výtvarného umění. Zároveň jsem volila takové vědní obory, ke kterým lze ve výtvarném umění objevit paralely. Obory vzdělávání jsem také vybírala s ohledem na poskytování možností jejich vzájemného srovnávání. Jak již sám název práce napovídá, zvolila jsem společenské (humanitní) a technické vědní obory.

Mou práci provází několik předpokladů (hypotéz):

- Osoba neškolená ve výtvarném umění vnímá výtvarné umění podle jiného klíče a používá pro jeho označení či klasifikování jiné terminologie než osoba v něm školená, obeznámená s přístupy a terminologií kunsthistoriků či teoretiků výtvarného umění.
- Vzdělání a profesní profilace člověka má určující vliv na jeho způsob vnímání, vztah a rozumění výtvarnému umění.
- Zástupci společenských věd vykazují hlubší znalost a zájem o výtvarné umění než zástupci technických vědních oborů.
- Zástupci společenských věd vykazují odlišné preference v oborech výtvarného umění než zástupci technických vědních oborů.
- Zástupci společenských věd snáze odhalí možnosti návazností mezi jejich vědním oborem a výtvarným uměním než zástupci technických vědních oborů.

Popis uplatněné metody

Z důvodu potřeby zorientovat se ve zkoumané problematice jsem uskutečnila dva výzkumy. Prvním byl „Orientační průzkum způsobu rozumění umění zástupci společenských a technických vědních oborů“ – dotazníkový průzkum realizovaný u studentů vybraných fakult Masarykovy univerzity a Vysokého učení technického v Brně v roce 2005. Projekt byl financován Fakultním projektovým grantem PdF Masarykovy univerzity pro rok 2005.

Druhý výzkum tvořila anketa pro návštěvníky vybraných galerií v České republice spojená s terénním průzkumem galerijní praxe, realizovaná v letech 2006 a 2007 – „Výzkum vztahu zástupců společenských a technických vědních oborů k výtvarnému umění“. Projekt byl podpořen Fakultním projektovým grantem PdF Masarykovy univerzity pro rok 2006.

Orientační průzkum způsobu rozumění umění zástupci společenských a technických vědních oborů

Prvním krokem mého výzkumu, zorganizovaného s cílem zorientoval se v otázkách motivace, hloubky zájmu a rozumění oblasti výtvarného umění veřejností, byla realizace „Orientačního průzkumu způsobu rozumění umění zástupci společenských a technických vědních oborů“. Pro průzkum jsem použila metody dotazníkového testovacího systému, vytvořeného speciálně pro tento účel. Základem byla sada třiceti karet s obrazovými reprodukcemi uměleckých děl a dotazník obsahující instrukce pro manipulaci s tímto obrazovým materiálem a doplňující otázky. Základ testovacího systému refletoval již existující průzkumy zájmu a vnímání vizuálního umění veřejností (zhodnotila jsem například průzkumy Ivy Maříkové, Rostislava Koryčánka, Výzkumného ústavu kultury v Bratislavě, projekt Vitaly Komara a Alexe Malamida „Volba lidu“ a kanadský výzkum „The international council of museum“ realizovaný v roce 1965 v Torontu za podpory organizace UNESCO). Zvažované kategorie výzkumu jsem dále upravovala podle teorie vnímání umění Jaroslava Vančáta (2003).

Obrazy do třicetidílné sady jsem vybírala tak, aby reflektovaly následující kategorie:

- *Působení na úrovni somatické: je zaznamenáno v rovině smyslových kvalit.* V průzkumu jsem uplatnila pro toto hledisko kategorie: linie, tahy – výrazné/nevýrazné, barevnost – výrazná/nevýrazná, barevnost – světlá/tmavá, kompozice více/méně zaplněná.
- *Působení na úrovni vyprofilovaných psychických kvalit (na osobní úrovni).* Na tuto úroveň můžeme postavit emocionalitu jedince. Pro toto hledisko jsem v průzkumu uplatnila dvě polohy: v emocionální rovině vyvolává pocity klidu/napětí.
- *Působení na úrovni sociálně založených kvalit.* Toto hledisko jsem výrazně rozčlenila na několik skupin:
 1. Hledisko obsahu (racionální základ/imaginativní základ).
 2. Hledisko žánru (každý žánr je zastoupen třemi reprodukcemi, jedná se o zástupce každého ze tří zvažovaných historických období): člověk, skupina lidí, zvířata, zátiší, interiér, krajina – příroda, krajina – město, fantazie, abstrakce – racionální základ, abstrakce – expresivní základ.
 3. Témata – náboženská.
 4. Témata blízká či reagující na komerční a „líbivé“.

(U 3. a 4. skupiny jsem pouze zjišťovala, jakou roli hraje v posuzování umění veřejností komerčnost či ideologická specifikace tématu.)

- *Historické hledisko vývoje umění (hledisko dějin umění):* zvažující vývoj umění od renesance po současnost. (Každá reprodukce zastupuje 1 historické období.)
- *Hledisko předpokládaných preferencí ve výtvarném umění určených oborem vzdělání.*

Pro testovací systém jsem záměrně volila práci s obrazovým materiálem a otevřené otázky testu, aby výpovědi respondentů dosahovaly maximálního stupně autentičnosti při verbálním vyjadřování, kategorizování a popisování předložených obrazových reprodukcí. Uplatnila jsem dva způsoby manipulace s obrazovým materiálem:

1. princip řazení obrazových karet;
2. princip přiřazování vlastních pojmů pro vybranou skupinu reprodukcí.

Tyto postupy rozevírají a zároveň i limitují rozsah možností zdůvodněné interpretace. Manipulace s kartami umožňuje posoudit a porovnat způsoby významového nebo hodnotového rozlišování a třídění, a to buď v relativně úzké vazbě na verbalizaci, nebo v relativním oslabení verbalizace. Byly použity oba způsoby. Touto metodou jsem se pokusila o odhalení způsobu vnímání, kategorizování a hodnocení výtvarného umění osobami neškolenými v oblasti výtvarného umění. Pokusila jsem se vypátrat obecnější tendence v oblasti terminologie uplatňované laiky pro tuto oblast. Výzkumem jsem se také pokusila zorientovat se v otázce vlivu vzdělání a profesní profilace člověka na jeho způsob vnímání, vztah a rozumění výtvarnému umění. V závislosti na tématu své disertační práce jsem ověřovala předpoklady o rozdílnostech ve vnímání výtvarného umění zástupci humanitních (společenských) a technických vědních oborů.

Průzkumem jsem oslovila studenty těchto oborů:

Filozofická fakulta MU, katedra psychologie, studijní program Psychologie; Fakulta sociálních studií MU, katedra humanitní environmentalistiky, studijní program Humanitní environmentalistika; Fakulta elektrotechniky a komunikačních technologií VUT v Brně, Ústav biomedicínského inženýrství, studijní program Biomedicínského inženýrství; Přírodovědecká fakulta MU, Fyzikální sekce, studijní program Fyzikální inženýrství.

Celkem jsem získala 130 vyplněných dotazníků.

Výsledky dotazníkového průzkumu

Výsledky dotazníku jsou dosud vyhodnoceny a uvedeny v procentech, pro dopracování disertační práce dále plánuji hlubší rozbor, detailnější zpracování operacionalizace pojmů pro ověření hypotéz, což mi následně umožní použít pro interpretaci dat vhodnou statistickou metodu.

Z průzkumu vyplynuly (obecně) tyto závěry:

- Obor vzdělání má do značné míry vliv na rozumění výtvarnému umění. Vyskytly se zásadní rozdíly ve způsobu vnímání, hloubce zájmu a vztahu k výtvarnému umění (v otázkách kategorizace, terminologie a přínosu umění) mezi zástupci společenských a technických vědních oborů.
- Potvrdil se také předpoklad, že osoby neškolené v oblasti vizuálního umění používají pro označování a kategorizaci vizuálního umění jiné terminologie než té, kterou užívají odborníci. Nejčastěji se vyskytovaly nejružnější druhy opisných tvarů odborně užívaných termínů. Zástupci společenských věd častěji používají zavedených odborných termínů jako téma, obsah, žánr, motiv než technici. Obecně společenskovědní obory vykazují vyšší znalost vizuálního umění a při posouzení vybrané kategorie (hlediska) se zaměřují především na úroveň vyšší, sociální hlediska tématu, žánru či obsahu. Podle jakého klíče laici umění posuzují je poměrně složitá otázka, neobjevila jsem na ni jednotnou odpověď. Zástupci společenských věd se při tvorbě vlastních kategorií z předložené sady obrazových reprodukcí zaměřovali z 28 % na hledisko historického řazení uměleckých děl, ze 14,8 % na hledisko žánru a z 11,6 % na hledisko formy. Zbylé odpovědi netvořily jednotné celky.

Zástupci technických oborů naopak zaměřovali své kategorie především na oblast žánru (28 %) a formy uměleckých děl (14 %). U obou skupin se ovšem nejčastěji jedná o estetický systém hodnocení. Měřítka umělecké hodnoty zástupci obou skupin většinou nereflktují. Celkově mohu vyvodit, že zástupci společenských oborů mnohem více reflektují znalost uměleckých děl, zatímco technici nejčastěji hodnotí vizuální dojem. Velmi často se spokojují s popisem uměleckého díla, hlouběji jej neanalyzují. Z terminologického hlediska byly u obou skupin nejčastěji opakované kategorie **styl** a **moderní**, jejich význam byl ovšem velmi nejednotný. Pojem „moderní“ v podání laiků nabývá až významu neznámého či odpudivého, nevyjadřuje přednostně dobu vzniku uměleckého díla. Pojem „styl“ má také nejednotný význam, objevuje se ve smyslu formy i žánru, případně tématu.

- Jak už vyplynulo z předchozího bodu, zástupci společenských věd vykazují hlubší terminologické znalosti oblasti výtvarného umění než zástupci technického směru. S tímto závěrem ovšem kontrastují výsledky znalostí dějin umění, testované úkolem seřadit předloženou obrazovou sadu od nejstarších obrazů po současné. Zástupci společenských věd vykazovali lepší znalosti jen o 6 %. (Důvodem tohoto výsledku mohou být ovšem vyšší analytické schopnosti techniků. Správné seřazení reprodukcí mohlo být výsledkem logické dedukce spíše než znalosti, na což u techniků obecně usuzuji z jejich neznalosti terminologie a experimentování při udělování názvů pro jednotlivé kategorie výtvarného umění.)

Celkem 85 % zástupců společenských oborů a 60 % zástupců technických oborů uvedlo, že mají své oblíbené umělecké dílo, případně svého oblíbeného autora. Pouze zástupci společenských věd ovšem v dotazníku také uváděli současné žijící umělce.

Celkově o míře zájmu o výtvarné umění svědčí způsob trávení volného času. Zájem o výtvarnou literaturu, publikace a časopisy je u obou skupin přibližně stejný. Důraz je kladen především na oblasti fotografie, filmu a malby (cca 17,5 % z celkového počtu odpovědí). Návštěvu galerie jako náplň volného času ovšem uvedli jen zástupci společenských věd (cca 6 %).

- Odlišné preference v oborech výtvarného umění u zástupců společenských a technických věd výzkum nepotvrdil. Nejoblíbenější je obecně fotografie, předpokládám díky snadné dostupnosti, srozumitelnosti a současnému rozšíření a oblibě digitálních technologií. Následuje film a zástupci společenských věd navíc uvádějí malbu. Další oblasti umění byly zastoupeny v malém měřítku.
- Velké rozdíly jsem zaznamenala u otázky odhalení možností návaznosti vědních oborů na vizuální umění. Zatímco zástupci společenských věd objevili návaznosti v 92 %, zástupci technických oborů pouze ve 29 %, a to především v oblasti designu.

V otázce přitažlivosti uměleckých děl byly obě skupiny výrazně jednotné pouze u kategorie žánru „příroda“. Témata krajiny a zvířat byla nejvýrazněji hodnocena kladně. V otázkách odpudivosti se obě skupiny lišily. Společenské vědy zavrhovaly obrazy především z důvodů negativního psychologického působení a identifikace obrazu jako kýče. Techniky nejvíce odpuzovaly abstraktní formy geometrické i expresivní s odůvodněním „to bych uměl/a taky, to není umění“, případně s označením „mazanice jak od dítěte“.

Výzkum vztahu zástupců společenských a technických vědních oborů k výtvarnému umění

Poznatky z prvního orientačního průzkumu jsem se v dalším kroku rozhodla rozšířit o informace z oblasti galerijní praxe. V roce 2006 jsem zrealizovala terénní průzkum ve vybraných oblastních galeriích České republiky – „Výzkum vztahu zástupců společenských a technických vědních oborů k výtvarnému umění“. Oslovila jsem celkem 17 galerií, z toho odpovědělo pouze 11. Zajímala jsem se o doprovodné galerijní programy, návštěvnost galerií v závislosti také na profesní orientaci návštěvníků. Dále o informace, zda galerie do svého programu zařazují či zařazovaly aktivizující mezioborové programy pro dospělé a jaké. Také jsem se informovala, zda do svého výstavního plánu (minulého, současného či připravovaného) galerie zařazují výstavní projekty se zaměřením na vizuální umění na rozhraní s vědou (např. se zaměřením na přírodu a její ekologickou ochranu – projekty bioartu, ekoartu, landartu, environmentu apod.). Z odpovědí vyšlo najevo, že většina galerií neprovádí průzkumy návštěvnosti, které by zvažovaly parametry potřebné pro mou práci – tedy vzdělání či profesi návštěvníků, důvody a frekvenci jejich návštěv galerie atd. Ve svých statistikách vycházejí z počtu zakoupených vstupenek s diferenciací na děti a mládež, dospělé a důchodce. Informací o výstavních projektech a aktivizujících mezioborových programech na pomezí umění a vědy jsem také neobdržela mnoho.

Ve spolupráci s osmi galeriemi jsem následně zrealizovala anketu pro návštěvníky, která zjišťovala věkové složení a profesi (vzdělání) návštěvníků, důvod jejich návštěvy galerie, zdroje informací o činnosti galerie a druhy doprovodných galerijních akcí, kterých se návštěvník zúčastnil, případně pravidelně účastní. V závislosti na tématu své disertační práce jsem také ověřovala předpoklady o rozdílnostech v návštěvnosti, preferencích a zájmu o výtvarné umění u zástupců společenských a technických vědních oborů.

Při osobních návštěvách galerií jsem s pracovníky konzultovala následující otázky:

- existenci aktivizujících mezioborových galerijních programů se zaměřením na vědu – s tématem přírody, ekologie (bioart, ekoart, landart, environment...);
- zkušenosti s komentovanými prohlídkami, semináři, konferencemi, přednáškami, tvůrčími dílnami, setkáními s autory, případně uměleckými sympózií organizovanými galerií;
- spokojenost galerie s návštěvností;

- zda galerie samy kontaktují určité cílové skupiny návštěvníků s ohledem na téma výstavy, nebo zda kontaktují pouze seznam stálých návštěvníků;
- jaká forma se osvědčuje nejlépe při prezentování či informování veřejnosti o galerijních programech;
- zda galerie má svůj spolek či klub přátel, případně jaké je jeho věkové a profesní složení;
- co by podle galeristů bylo nejúčinnější metodou pro zvýšení zájmu veřejnosti o výtvarné umění.

V jednotlivých galeriích jsem získala praktické informace o realizovaných či plánovaných galerijních programech, výstavní činnosti, konferencích, besedách atd. se zaměřením na různé věkové kategorie. Ve spojitosti s mým zacílením na technickou vědeckou i společenskovo-vědní obec jsem byla upozorněna na některé zajímavé výstavní projekty. V galeriích jsem dále objevila množství zajímavého studijního materiálu pro svou disertační práci – katalogy, publikace, kontakty na jednotlivé umělce.

Přínosem tohoto výzkumného šetření byl také fakt, že výsledky nebyly užitečné jenom pro mou práci, ale také pro samotné galerie. Pracovníci galerií můj projekt velmi podpořili. V některých galeriích si otázky ankety navíc rozšířili pro svoji potřebu.

Anketu jsem vyhodnotila pro každou galerii zvlášť i jako celek 910 odpovědí, což je počet vyplněných anketních lístků, který se mi podařilo získat.

Podobně jako u prvního průzkumu jsou výsledky v této chvíli zpracovány ve formě procentuálního vyjádření. Pro celkové zpřesnění hodlám výsledky dále zpracovat statisticky.

Z výsledků ankety vyllynuly obecně tyto závěry:

- Jako nejčastější důvod návštěvy galerie byla návštěvníky uváděna obecná informace – zájem o výtvarné umění (66 %). Zvlášť zajímavý program jako důvod návštěvy uvedlo 21 % dotázaných. Tyto počty také nejsou pro galerie příliš lichotivé. Při konkretizování toho, co návštěvníky v programu zaujalo, se u 6 % jednalo o výstavu oblíbeného autora, u 3 % o zajímavé téma výstavy. Dalšími uváděnými důvody (celkem 4 % z odpovědí) byla návštěva se školou či studijní důvody, společenská událost – návštěva s rodinou a dětmi, přítelem apod., případně součást prohlídky města.
- Doplňující programy galerie podle výsledků ankety navštěvuje či již v minulosti navštívilo 63 % návštěvníků. Z toho nejčastěji byly uváděny

komentované prohlídky (25 %), doprovodn programy (například přednášky) uvedlo 15 % návštěvníků a stejn poet se zúčastnil animací. Při konkretizování, jak další doplňující programy návštěvníky zaujaly, byly nejastej uváděny koncerty v galerch, cestopisn přednášky s projekcemi a pedev akce „Muzejní noc“.

Rozpor jsem ovšem objevila při hodnocení spokojenosti s navštívenými doprovodnými akcemi. Celkem 60 % návštěvníků vyjádřilo svoji spokojenost s náplň (obsahem) těchto programů, ale pouze 25 % vyjádřilo spokojenost také s přtalivost formyi realizace programu. Nad tímto faktorem je nutné se hloubej zamyslet, zda přtaliv forma programu nemůže být jedním zinitel vznamne ovlivňujícím návštěvnost těchto akcí. Pozitivn ovšem je, že nespokojenost s doplňujícími programy vyjádřila pouze 3 % dotázaných.

- Velký prostor byl v anketě v rámci otevren otázky věnován přpomnkm a přnm návštěvníků ke službám, programu a provozu galer. Vyuřlo ji 62 % dotázaných, zbylých 38 % vyjádřilo svoji naprostou spokojeností pochvalu se souasnm stavem.

Řádu přpomnek nebylo možné zobecňovat, týkaly se uzce provozu urctch galer. Zobecnila jsem následující přpomnky:

- 19 % návštěvníků by uvřvalo rozřen nabídky prodeje tiskových materiálů – katalogů k vstavmi k expozicím (například i ve formě CDi DVD), plakátů, reprodukcí uměleckých děl apod., také letáčky a brožury o jednotlivých autorechi dílech stal expozice i krátkodobých výstav.
- 13 % přpomnek se týkalo zpřjemnen pobytu v prostorách galerie. 9,5 % návštěvníků by uvřvalo v galerii občerstvení, další přpomnky se týkaly nedostatků v bezbarirovm přstupu do prostor galerie, malmi chybějícím počtu sedadeli mst k odpočinku a rozjímání v expozicích apod. Zajmavm aasto se opakujícím postřehem bylo ozvuen expozice, přpadne podmalovn výstavě vhodnou hudbou pro uvolnen napjat atmosféry v galerii.
- 5 % přpomnek se týkalo rozřen programu do různých směrů. K současnému umění by výstavní plán směřovalo cca 4,5 % dotázaných, více umění starho by naopak ocenily 3 % návštěvníků.
- Jako nedostaten přpad 2 % návštěvníků propagace výstav a pedev doprovodných akcí.

V rámci odpovědí jsem hledala přpomnky svědčící o zájmu návštěvníků

o uspořádání výstav s určitým tématem či zaměřením (například směrem k profesi dotázaných), případně zájem o uspořádání doprovodných programů s konkrétním zaměřením. Kromě již uvedených připomínek o rozšíření programu směrem k současnému umění (4,5 %) či umění staršímu, jsem objevila jen preferování určitého výtvarného oboru (například fotografie, designu a prostorových objektů). Zájem o rozšíření doprovodných programů, o pravidelné přednášky, besedy (například s umělci) a animace projevíly přibližně 4 % návštěvníků. Rozšíření programu galerie v návaznosti na jiné (ne-umělecké) obory uvedlo jen 0,5 % respondentů. Celkem 0,5 % respondentů uvedlo jako návrh strategie zvyšování zájmu o vizuální umění expedovat umění do prostor měst a vyhlašování soutěží pro veřejnost. Zájem o zvýšení počtu koncertů v prostorách galerie projevílo 0,4 % respondentů.

- Nejpodstatnějším bodem celé ankety pro mě byla otázka profesního složení návštěvníků galerie. Vytvořit obecnější skupiny profesí bylo mírně komplikované, protože zastoupených profesí bylo opravdu mnoho.
 - Nejpočetnější skupinu tvořili studenti středních a vysokých škol. Celkem zastupují **29 %** ze všech návštěvníků galerií.
 - Druhou největší skupinu tvoří výtvarní umělci, teoretici a historické umění. Po přičtení počtu studentů středních a vysokých škol uměleckých směrů (9,7 %) tato skupina čítala **16,4 %**.
 - Třetí největší skupinu tvoří úředníci, obchodníci a podnikatelé – **9,6 %**.
 - Další dvě největší skupiny tvoří právě technické a společenské vědní obory. Zástupců technických profesí – konkrétně absolventů a studentů vysokých škol technického zaměření bylo celkem **9,3 %**, což je dokonce víc než zástupců společenských věd – absolventů a studentů vysokých škol společenskovědního (humanitního) zaměření, kterých bylo celkem **8 %**.
 - Šestou největší profesní skupinu tvoří učitelé – **7,6 %**.
 - Stejně velké skupiny **5 %** tvoří lékaři a zdravotnický personál, podobně jako důchodci a ženy v domácnosti (**5 %**).
 - Další skupiny tvořili řemeslníci (**4,2 %**), přírodovědné obory (**2,3 %**), právníci (**1,1 %**), hudebníci (**0,5 %**) a literární umělci (**0,1 %**).

V rozboru výsledků hodlám dále pokračovat, ráda bych ještě zohlednila řadu dalších doplňujících faktorů – například odlišnosti ve výsledcích galerií měst s rozdílným profesním složením obyvatelstva (např. Hradec Králové

a Pardubice) a rozdíly ve výsledcích galerie zaměřené na současné umění a galerie zaměřené na umění starší (např. Muzeum moderního umění Olomouc a Arcidiecézní muzeum Olomouc).

Závěry, diskuse výsledků a doporučení

První průzkum realizovaný v prostředí brněnských vysokých škol přinesl množství zajímavých postřehů. Ačkoliv se některé výsledky u obou srovnávaných skupin společenských a technických vědních oborů mohly jevit jako podobné, zásadní rozdíl jsem objevila v přístupu a otevřenosti k výtvarnému umění, který byl výrazně patrný již při mé osobní účasti při zadávání dotazníků. Zástupci společenských oborů projevili obecně hlubší znalost a zájem o umění (nejen výtvarné) a při dostatečné motivaci by mohli výrazně rozšířit počty návštěvníků galerií. Umění berou jako společensky i osobně hodnotné. Z výpovědí zástupců technických vědních oborů vyplynul spíše nezájem o výtvarné umění. Technici nevidí důvod, proč se výtvarnému umění věnovat. Zvýšit jejich zájem by snad mohlo racionální zdůvodnění opodstatněnosti výtvarného umění. A právě z této myšlenky vyvstává navazující předpoklad:

- Zájem o výtvarné umění u laické veřejnosti je možné zvýšit prostřednictvím umění tematicky navazujícího na otázky profese (studijního oboru) zájemce.

V rovině předpokladu by se tímto propojujícím prvkem (jak mezi společenskými a technickými vědními obory a výtvarným uměním, tak mezi těmito vědními obory navzájem) mohly stát soudobé aktuální směry výtvarného umění – bioart, ekoart či cyberart, tedy směry zahrnující technické i společenské dimenze pojetí námětu i obsahu uměleckých děl. Jako spojovací článek mezi společenskými a technickými vědními obory by bylo možné zvolit téma přírody, životního prostředí a ekologie, ke kterým se současné vizuální umění často a s oblibou vyslovuje, což potvrzuje také existence uměleckých směrů jako landart, environmentální umění a již zmíněné ekoart či bioart. Poslední z nich přímo zohledňuje princip vědce–umělce. Řada těchto uměleckých projektů stojí na hranici etické či ekologické přípustnosti, poukazují tak na vědecký rozvoj, pokrok, který je často nositelem vyložené protipřírodních opatření a vynálezů.

Pro dopracování disertační práce je potřebné projekt celkově zpřesnit. Pro celkové ujasnění problematiky bude nezbytné vytvořit modelovou pojmovou strukturu výzkumu, která přispěje k doplnění mezer v operacionalizaci

pojmu pro následné ověřování hypotéz a umožní použití statistických metod vyhodnocování. Pro dokončení práce dále hodlám věnovat zvýšenou pozornost výzkumům provedeným v oblasti empirické estetiky a hlouběji se věnovat teoretickému zakotvení metodiky výzkumu.

Literatura

HORÁČEK, R. *Umění v dialogu s veřejností*. Brno: Dům umění města Brna, 1999

VANČÁT, J. *Poznávací a komunikační obsah výtvarné výchovy v kurikulárních dokumentech*. Praha: Sdružení MAC, 2003.

Výzkumy zájmu veřejnosti realizované v oblasti výtvarného umění

KOMAR, V., MALAMID, A. *Volba lidu, USA, 1994–1997*. www.diacenter.org

KORYČÁNEK, R. *Vztah návštěvníků Domu umění v Brně a Galerie Rudolfinum v Praze k současnému výtvarnému umění*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, katedra sociologie, 1998.

MAŘÍKOVÁ, I. *Postoje české veřejnosti k výtvarnému umění, galeriím a výstavám*, Praha: Ústav pro výzkum kultury, 1974.

Výzkumný ústav kultury v Bratislavě. *Podiel kultúry na formovaní socialistickej osobnosti*. Bratislava, 1979

IŠTVANOVÁ, Z. Cestou výtvarného umění ke společenským a technickým vědním oborům. *Pedagogická orientace* 2008, roč. 18, č. 1, s. 47–60. ISSN 1211-4669.

Autorka: Mgr. et MgA. Zuzana Ištvanová, katedra výtvarné výchovy PdF MU, tel. 732 808 501, e-mail: zuzu.ist@seznam.cz